

Т. А. Волкодав,
пошукувач
(Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського)

ДІАГНОСТИКА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МОЛОДШИХ БАКАЛАВРІВ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ

Постановка проблеми. Сучасні перетворення та зміни у фінансово-економічній сфері породжують проблему формування фахівців нової генерації, якісно підготовлених до ефективної фахової діяльності, здатних до швидкої адаптації в умовах науково-технічного прогресу. Для досягнення такого результату необхідно визначити і створити організаційно-педагогічні умови формування професійної компетентності майбутнього фахівця та його готовності до самовдосконалення. Важливого значення в цьому контексті надаємо з'ясуванню компонентів, у яких розкривається структура готовності майбутнього фахівця до професійного самовдосконалення. Розуміння структури професійної якості майбутнього фахівця дозволяє визначити й обґрунтувати систему вимірників цієї якості. Зокрема, актуальними є відбір та апробація таких критеріїв та показників готовності майбутнього фахівця до професійного самовдосконалення, використання яких у навчальному процесі дозволяє діагностувати, коректувати, вдосконалювати результати професійної підготовки.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблему готовності до професійної діяльності досліджували Н. Антонова, Л. Афанасьєва, З. Залізовська-Ільницька, О. Євдокімова, Л. Красюк, В. Лесик, Т. Лоцицька, Л. Маєвська, А. Петюренко, Т. Приходько, Р. Сімко, О. Тютюнник, Т. Шутько.

Проблема професійного самовдосконалення майбутніх фахівців була об'єктом досліджень Р. Балагури, Т. Вайніленко, С. Грищенко, О. Прокопової. Структуру професійної готовності фахівців економічного профілю нині досліджують: І. Носач, В. Різник, С. Тарасова та інші.

Сучасні проблеми педагогічної діагностики досліджувалися на рівні дисертацій, зокрема, Л. Давидовою, О. Демченко, А. Проніною, Н. Патеєвою. Проблему критеріального інструментарію визначення готовності економістів до професійної діяльності розглядали К. Масленнікова, М. Головань, Н. Болюбаш, Т. Фурман, Л. Служинська та інші.

Результати дослідження проблеми формування готовності майбутнього молодшого бакалавра до професійного самовдосконалення та існування системи вимірників цієї готовності не виявлені нами в процесі аналізу педагогічної літератури.

Мета статті – визначити та схарактеризувати компоненти, критерії та показники професійної готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Професійна готовність є важливою передумовою для здійснення ефективної фахової діяльності майбутніми

молодшими бакалаврами фінансово-економічного профілю. Професійну готовність ми розглядаємо як основу якісного виконання ними професійних обов'язків та реалізації набутих у процесі професійного навчання компетентностей.

Рівень професійної готовності випускника навчального закладу впливає на швидкість його адаптації до умов праці, налаштованість на підвищення кваліфікації та самонавчання [1]. Явище готовності до професійної діяльності є предметом дослідження як педагогів, так і психологів. Перші акцентують увагу на виявленні факторів і умов, дидактичних та виховних засобів, що дають змогу керувати становленням і розвитком готовності. Психологи вивчають характер зв'язків і залежностей між станом готовності до діяльності та ефективністю діяльності [2].

Енциклопедія освіти визначає "готовність до діяльності" як стан мобілізації психологічних і психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності [5].

У власному дослідженні ми орієнтуємось на такий зміст поняття готовність: цілісна інтегрована якість особистості, що характеризує її емоційно-когнітивну та вольову мобільність у момент залучення до діяльності певної спрямованості [1]. Готовність виникає з набуттям досвіду, який ґрунтується на формуванні позитивного ставлення до майбутньої діяльності, усвідомленні мотивів і потреб у ній.

Згідно з освітньо-кваліфікаційною характеристикою майбутнього молодшого бакалавра фінансово-економічного профілю його готовність до професійної діяльності має базуватися на таких уміннях: забезпечувати збалансовану діяльність; здійснювати саморегуляцію поведінки; враховувати суспільні відносини і політичні явища; здійснювати ефективне ділове спілкування рідною й іноземними мовами; покладатися на основні економічні закони, правові засади і моральні переконання у процесі професійної діяльності; застосовувати закони формальної логіки і творчий підхід у вирішенні нестандартних ситуацій; здійснювати аналіз інновацій; забезпечувати індивідуальну безпеку в разі виникнення небезпечних ситуацій.

Під поняттям "професійне самовдосконалення" ми розуміємо свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня професійної компетентності й розвитку професійно значущих якостей відповідно до соціальних вимог, умов професійної діяльності й власної програми розвитку. Самовдосконалення майбутнього молодшого бакалавра фінансово-економічного профілю передбачає його самоосвітню діяльність. Професійне самовдосконалення неможливе без самовиховної діяльності, яка полягає в саморозвитку власних якостей, знань та умінь.

На думку сучасних науковців (О. Бодальов, А. Деркач) [4, с.11] професійне самовдосконалення є невід'ємною складовою професійної підготовки та специфічним видом професійної діяльності фахівця. Професійне самовдосконалення є результатом взаємодії спеціаліста з певним соціальним середовищем, у процесі якого реалізуються власні потреби розвинути особистісні якості, достатні для успішної професійної діяльності. Професійне самовдосконалення – це свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня професійної компетентності та розвитку професійних якостей відповідно до зовнішніх соціальних вимог, умов

професійної діяльності та особистої програми розвитку.

Прагнення до професійного самовдосконалення знаходиться на другому плані по відношенню до загальної мотивації професійної діяльності фахівця. Ставлення фахівця до професійних вимог є передумовою професійного самовдосконалення: якщо людина несерйозно відноситься до професійної діяльності, то важко говорити про її професійний розвиток. Якщо ж особистість свідомо приймає професійні вимоги, то вона відчуває потребу в самовдосконаленні. Процесу самовдосконалення притаманні такі якості, як неперервність та постійний діалектичний розвиток, оскільки уявлення фахівця про професійний ідеал постійно змінюються, і, як наслідок, постійно зростають вимоги до себе [9].

О. Бодальов [11] обґрунтовує, що професійне самовдосконалення може відбуватися у двох формах: самовиховання та самоосвіта, які взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Самовиховання – це процес цілеспрямованої діяльності особистості, метою якого є систематичне формування та розвиток своїх позитивних якостей та усунення негативних. Процес професійної самоосвіти полягає в оновленні та вдосконаленні професійних знань, умінь та навичок з метою досягнення найвищого рівня професійної компетентності.

Т. Приходько [9] розглядає чотири етапи професійного самовдосконалення фахівця: самопізнання та прийняття рішення займатися самовдосконаленням; планування та визначення програми самовдосконалення; безпосередня практична діяльність з реалізації поставлених завдань, пов'язаних з роботою над собою; самоконтроль та самокорекція цієї діяльності.

У ході педагогічного дослідження ми виокремлюємо компоненти готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення: мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, практично-технологічний, особистісно-результативний.

Мотиваційно-цільовий компонент готовності до професійного самовдосконалення передбачає наявність у майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю цілісної системи уявлень щодо майбутньої професії, мети, потреб та сформованість позитивного ставлення до навчально-пізнавальної та майбутньої професійної діяльності. Цей компонент характеризується сформованістю навчальних та пізнавальних мотивів, бажанням побудувати кар'єру в професії, що є спонуканням до професійного самовдосконалення майбутнього бакалавра.

Організаційно-пізнавальний компонент готовності до професійного самовдосконалення передбачає наявність у майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю теоретичних знань, умінь та навичок працювати з інформацією і на цій підставі одержувати нові знання, планувати власну діяльність, обирати прийоми роботи, розподіляти свій час та здійснювати самоконтроль, володіння загальними логічними операціями.

Практично-технологічний компонент передбачає наявність у майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю умінь працювати з інтернет-ресурсами з метою пошуку нової інформації, навичок роботи к комп'ютерною технікою з метою обробки та аналізу інформації для

отримання нових знань, здатності швидко освоювати нові програмні продукти та програми професійного призначення з метою вдосконалення своїх професійних здібностей.

Особистісно-результативний компонент передбачає наявність у майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю вміння працювати над собою, орієнтації на самовдосконалення та саморозвиток через свідому постановку професійних завдань більшої складності, умінь реалізовувати результати своєї навчальної діяльності для професійного саморозвитку.

У процесі нашого дослідження визріла гіпотеза, що формування готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення забезпечують такі організаційно-педагогічні умови: формування в студентів мотивації та потреби в професійному самовдосконаленні; створення в студентському колективі сприятливої атмосфери для прояву пізнавальної активності кожного майбутнього молодшого бакалавра; розвиток пізнавальної самостійності студентів, а також цілеспрямоване педагогічне керівництво цим процесом.

Важливого значення ми надаємо процесу діагностики готовності майбутнього молодшого бакалавра фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Поняття "педагогічна діагностика" вперше запропоновано К. Інгенкампом у рамках наукового проекту в 1968 році. Німецький діагност основним аргументом для виокремлення сутності нового поняття серед інших вважав такі завдання діагностики: оптимізувати процес індивідуального навчання; в інтересах суспільства забезпечити правильне визначення результатів навчання; керуючись виробленими критеріями, зводити до мінімуму помилки при переведенні учнів із однієї навчальної групи в іншу, при направленні їх на різноманітні курси та виборі спеціалізації навчання [6].

У сучасних педагогічних дослідженнях педагогічна діагностика трактується найчастіше як: система технологій, засобів, процедур, методик та методів висвітлення обставин, умов та факторів функціонування педагогічних об'єктів, перебігу педагогічних процесів, встановлення їх ефективності та наслідків [7]; отримання інформації про стан і розвиток процесу навчання, виявлення умов, досягнень та недоліків цього процесу, визначення шляхів підвищення його ефективності та вдосконалення підготовки фахівців відповідно до поставленої мети [12]; різновид пізнання, який підкоряється загальним методологічним вимогам гносеології; оцінка і вимірювання внутрішнього стану досліджуваного об'єкта за визначеними ознаками і критеріями; особливий вид професійної діяльності, що має свою специфічну структуру; особливістю педагогічного діагностування є дослідження об'єкта з позицій не лише пізнання, але й його перетворення, вдосконалення [3].

Отже, педагогічна діагностика покликана забезпечити різнобічне вимірювання стану педагогічного процесу, з'ясувати причини утруднень і недоліків його перебігу та результатів.

Ключове значення для діагностики готовності майбутнього

молодшого бакалавра фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення ми надаємо визначенню відповідних критеріїв та показників. У дослідженнях педагогів критерій розуміється як об'єктивна ознака, на основі якої проводиться класифікація або порівнюються педагогічні процеси і факти, що визначаються. Показник є складовою критерію, який виражається конкретними показниками, якісно сформованими та визначеними.

Виокремленні нами компоненти готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення ми розглядаємо як критерії цієї готовності, тому відповідно виокремлюємо мотиваційно-цільовий, організаційно-пізнавальний, практично-технологічний та особистісно-результативний критерії.

Мотиваційно-цільовий критерій готовності майбутніх молодших бакалаврів до професійного самовдосконалення відображається у таких показниках: ціннісне ставлення до майбутньої професії, сформованість навчальних та пізнавальних мотивів, здатність визначати стратегію навчальної діяльності; усвідомлення необхідності посиленого вивчення окремих фахових дисциплін; прагнення до реалізації власних здібностей, бажання кар'єрного зростання; бажання виявити себе найкращим з професійної точки зору; ступінь активності й самостійності пізнавальної діяльності, що дає змогу реалізувати індивідуальну програму саморозвитку і самоосвіти.

Організаційно-пізнавальний критерій готовності майбутніх молодших бакалаврів до професійного самовдосконалення відображається в таких показниках: наявність інтегрованої сукупності умінь, знань та навичок для ефективної роботи з інформацією; здатність критично та логічно мислити; уміння самостійно пояснювати економічні явища на підставі теоретичних знань; уміння систематизувати, оцінювати та використовувати опрацьовану інформацію для отримання нових знань та умінь.

Практично-технологічний критерій готовності майбутніх молодших бакалаврів до професійного самовдосконалення відображається в таких показниках: уміння та навички роботи електронними бібліотеками з метою пошуку нової інформації, навички спілкування з колегами щодо професійних питань з використанням Інтернет-технологій, роботи з комп'ютерною технікою з метою обробки та аналізу інформації для отримання нових знань, володіння необхідними загальними програмними продуктами та програмами професійного призначення, здатність швидко засвоювати нові програми професійного призначення.

Особистісно-результативний критерій готовності майбутніх молодших бакалаврів до професійного самовдосконалення відображається в таких показниках: наявність психологічної потреби та орієнтація на професійне самовдосконалення, саморозвиток через свідому постановку навчальних завдань більшої складності; вміння визначати цілі при самоосвітній діяльності та способи її здійснення.

Висновки. Готовність майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення є явищем багатограним, оскільки відображається в багатьох компонентах та показниках. Актуальним завданням фінансово-економічних коледжів є забезпечення організаційно-педагогічних умов формування всіх

компонентів готовності майбутніх молодших бакалаврів до професійного самовдосконалення. Реалізація науково-обґрунтованої системи формування взаємопов'язаних та взаємобумовлених мотиваційно-цільового, організаційно-пізнавального, практично-технологічного, особистісно-результативного компонентів професійного самовдосконалення покликана забезпечити готовність майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до майбутнього професійного саморозвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Акуленко К. Ю. Визначення компонентів, критеріїв та показників готовності до професійної діяльності майбутніх економістів / К. Ю. Акуленко // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – № 30 (83). – С. 88-93.
2. Бартенева І. О. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / І. О. Бартенева, І. М. Богданова, І. В. Бужикова, Н. І. Дідусь та ін.; ПДПУ імені К. Д. Ушинського. – Одеса, 2002. – 344 с.
3. Давыдова Л. Н. Педагогическое диагностирование как компонент управления качеством образования : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Давыдова Л. Н. – Астрахань, 2005. – 342 с.
4. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала // А. Деркач. – М. : МПСИ, 2004. – 752 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика / К. Ингенкамп ; пер. с нем. – М. : Педагогика, 1991. – 240 с.
7. Підласий І. П. Диагностика та експертиза педагогічних проектів / І. П. Підласий. – К. : Україна, 1998. – 343 с.
8. Поповський Ю. Б. Компоненти, критерії і показники сформованості готовності майбутніх економістів до використання автоматизованої системи опитування / Ю. Б. Поповський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. – 2008. – № 29. – С. 170-173.
9. Приходько Т. П. Концептуальна модель формування готовності майбутніх економістів до викладацької діяльності / Т. П. Приходько // Вища освіта України: Наука і вища освіта в Україні: міра інтеграції. – 2009. – №2. – С. 190-200.
10. Психология и педагогика : учеб. пособ. / под ред. К. А. Абульхановой, Н. В. Васьиной, В. А. Сластенина. – М. : Совершенство, 1998. – 320с.
11. Психология и педагогика : учеб. пособ. / под ред. А. А. Бодалева, В. И. Жукова, Л. Г. Лаптева, В. А. Сластенина. – М. : Изд-во института психотерапии, 2002. – 585 с.
12. Цехмістрова Г. С. Управління в освіті та педагогічна діагностика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г. С. Цехмістрова, Н. А. Фоменко. – К. : видавничий дім "Слово", 2005. – 280 с.

Анотація

З'ясовано сутність поняття готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення. Визначено відповідні компоненти професійної готовності. Обґрунтовано вибір критеріїв та показників, які характеризують кожен із виокремлених компонентів готовності майбутніх молодших бакалаврів фінансово-економічного профілю до професійного самовдосконалення.

Ключові слова: готовність до професійного самовдосконалення, майбутній молодший бакалавр фінансово-економічного профілю, показники готовності фахівця.

Аннотация

Выяснено сущность понятия готовности будущих младших бакалавров финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию. Определены соответствующие компоненты профессиональной готовности. Обоснован выбор критериев и показателей, характеризующих каждый из выделенных компонентов готовности будущих младших бакалавров финансово-экономического профиля к профессиональному самосовершенствованию.

Ключевые слова: готовность к профессиональному самосовершенствованию, будущий младший бакалавр финансово-экономического профиля, показатели готовности специалиста.

Summary

It has been found the essence of concept of future young bachelors of financial and economic profile for professional self-improvement. There have been determined appropriate components of professional readiness.

Key words: readiness to professional self-improvement, future financial and junior bachelor of economics, performance readiness specialist.

УДК:37:37.01463+351/354

С. В. Воронова,
кандидат педагогічних наук
(Одеський обласний інститут
удосконалення вчителів)

**ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКЕ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНІМ
НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ: ІСТОРИЧНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІСТЬ**

Постановка проблеми. Визначним чинником демократичних перетворень в українському суспільстві є зміна способу мислення громадян, їхніх ціннісних орієнтацій. Саме освіта визнається однією з основ демократії в усьому світі. Досконалої демократії не існує, як не існує і досконалого навчального закладу. У закладах освіти існує жорстка централізація; забюрократизованість; недофінансування; недовіра до учасників навчально-виховного процесу (директора школи як відповідального менеджера і господарника; вчителів як професіоналів; учнів та їхніх батьків як замовників і партнерів освіти); відсутня шкільна автономія. Загальноосвітній навчальний заклад, який розвивається на ґрунті демократичних принципів, забезпечує формування активних громадян, що розділяють демократичні цінності, генерують атмосферу щастя і творчості. Навчання в такому закладі освіти є більш приємним і продуктивним. Саме тому ключовим завданням реформування національної системи освіти стає зміна засад управління і запровадження його державно-громадської моделі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний аналіз наукової літератури свідчить про те, що питанням запровадження державно-громадського управління освітою приділяється певна увага. Науковці досліджували: питання державної освітньої політики й управління освітою, залучення громадськості до управління (Б. Гранже, Л. Зязюн, К. Корсак, Н. Лавриненко); окремі методологічні проблеми вдосконалення процесів взаємодії влади із громадськістю (В. Бакуменко, О. Галацан, В. Кампо, В. Куйбіда, Ю. Лебединський, В. Луговий, В. Ребало, В. Скуратівський, В. Смолоник, Ю. Сурмін, В. Токовенко); значущість різного роду самодіяльних, соціальних структур у відтворенні демократичного порядку в суспільстві (А. Токвіль, М. Вебер); проблеми розробки соціально-педагогічних основ управління освітою регіону, моделювання та проектування розвитку регіональної освіти (Г. Єльнікова, Л. Карамушка); теоретичні та практичні аспекти діяльності регіональних органів управління освітою (М. Дарманський, Д. Дейкун, П. Дроб'язко, Г. Єльнікова, О. Зайченко, Л. Калініна, М. Кондаков, А. Мазак, Г. Сурмило, Г. Федоров, П. Худомінський); проблеми вдосконалення системи управління